

Lagkrav och bioriskkommitténs rekommendationer för arbete med material som kan utgöra biologisk fara vid Uppsala universitet

1. Syfte och omfattning

Detta dokument samlar bioriskkommitténs rekommendationer för säker hantering av material som kan utgöra biologisk fara, t.ex. smittämnen och genetiska modifikationer, vid Uppsala universitet. Tillsammans med det systematiska arbetsmiljöarbetet som innefattar skyddsronder, riskbedömningar, åtgärder och uppföljning, så är dessa rekommendationer ett stöd för säker laborativ verksamhet vid universitetet. Rekommendationerna riktar sig till alla som arbetar med eller ansvarar för verksamhet med biologisk fara, och kompletterar gällande lagstiftning och universitetets befintliga miljö- och arbetsmiljöarbete.

2. Bakgrund och lagstiftning

För orientering listas här den lagstiftning där det redogörs för vilka lagkrav som gäller för att arbete med majoriteten av de biologiska faror som förekommer i forskningsmiljöer. Vidare listas även roll- och ansvarsfördelning vid Uppsala universitet.

2.1 Lagstiftning rörande hantering av biologisk fara i forskningsmiljöer

- **AFS 2023:10, 11 kap.** – Smittrisker (Arbetsmiljöverkets föreskrifter)
- **AFS 2023:13, 9 kap** – Innesluten användning av genetiskt modifierade mikroorganismer. För övrig användning av genetiskt modifierade organismer se <https://www.genteknik.se/>
- **SJVFS 2006:84** – Statens jordbruksverks föreskrifter om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur
- **MSBFS 2024:10** – föreskrifter om transport av farligt gods på väg och i terräng (ADR-S)

2.2 Sammanfattning av lagstiftning rörande hantering av biologisk fara i forskningsmiljöer

Notera att nedan är en sammanfattning och ej innehåller alla de lagkrav som listas i respektive föreskrift ovan.

- Alla laborativa moment **ska** föregås av en skriftlig riskbedömning som omfattar samtliga delmoment.
- Riskbedömningar **ska** vara lättillgängliga och lästa av alla berörda medarbetare innan arbetet påbörjas.

- Skyddsombud **ska** hållas informerade om verksamheten och ges möjlighet att lämna synpunkter på riskbedömningar.
- Personal **ska** ha utbildning och kompetens som motsvarar den riskklass och skyddsnivå som arbetet kräver.
- Skyddsåtgärder med avseende på människa, djur, växter och miljön i stort ska vidtas enligt lagkrav och riskbedömning.
- Kommittéer eller underkommittéer för biosäkerhet inrättas vid behov.

2.3 Roller och ansvarsfördelning vid hantering av biologisk fara i forskningsmiljöer

- **Prefekt / motsvarande** – Ansvarig för institutionens efterlevnad av miljö- och arbetsmiljölagstiftning.
- **Skyddsombud** – företrädar arbetstagarna i arbetsmiljöfrågor. Ska bland annat få ta del av information och ges möjlighet att delta i t.ex. riskbedömningar.
- **Biosäkerhetsombud** – Stödjer prefekt och personal genom att sprida information om biosäkerhet, samt samarbetar med skyddsombud.
- **Biosäkerhetssamordnare** – Stödjer institutionernas forskare och biosäkerhetsombud, samt är kontaktperson för Uppsala universitets bioriskkommitté och driver dess rutinarbete.
- **Bioriskkommittén** – Rådgivande kommitté vid UU enligt rektorsbeslut UFV 2018/2180, bestående av experter från relevanta sakområden.
- **Medarbetare** – Alla sysselsatta på Uppsala universitet, oavsett om de är tillsvidareanställda, projektanställda, doktorander, studerande, konsulter eller annat, är skyldiga att medverka i arbetsmiljöarbetet. De ska följa givna instruktioner, använda skyddsutrustning samt rapportera risker, tillbud, olyckor och ohälsa.

3. Rekommendationer

Utöver vad som specificeras av ovannämnda lagstiftning så rekommenderar bioriskkommittén nedan för arbete med biologisk fara.

3.1 Utbildning

Utöver vad som är obligatoriskt enligt lag så rekommenderar bioriskkommittén att **samtliga** som arbetar med material som utgör biologisk fara genomgår universitetets bioriskutbildning eller verksamhetsanpassad motsvarighet.

3.2 Råd och stöd med frågor som rör biologiska fara

Bioriskkommittén rekommenderar och uppmuntrar forskare, forskargrupsledare, biosäkerhetsombud och prefekter att vid behov kontakta bioriskkommittén för råd och stöd i frågor som rör biologisk fara, exempelvis hantering av smittämnen, genetiska modifikationer, invasiva arter, samt vid gränsdragningsfrågor mellan olika regelverk. Kontaktperson: henrik.gradstedt@uu.se

3.3 Biologisk fara med avseende på djur, växter och miljön i stort

Lagstiftningen kring arbetsmiljö och smittrisker är ofta fokuserad på den biologiska farans påverkan på människor. Bioriskkommittén rekommenderar att användaren i sin riskbedömning även inkluderar en analys av eventuella risker för djur, växter och miljö i stort. Särskilt vad gäller avfallshantering och genetiska modifikationer.

3.4 Rekommendationer för biologisk fara tillhörande riskklass 3

Utöver de allmänna rekommendationerna ovan gällande allt arbete med biologisk fara, så rekommenderar bioriskkommittén även följande för arbete med biologisk fara tillhörande riskklass 3:

- Examensarbetare bör ej arbeta med biologisk fara tillhörande riskklass 3
- Forskargruppen utför riskbedömningen gemensamt
- Forskargrupsledaren vidarebefordrar riskbedömningen till prefekt och bioriskkommittén för kännedom.
- Inför uppstart av ny typ av arbete med vissa biologiska faror tillhörande riskklass 3 där olyckor och utsläpp från laboratoriet kan leda till allvarliga konsekvenser för samhället, människor, djur, växter eller miljön i stort så rekommendera bioriskkommittén att:
 - Riskbedömningen kompletteras med ett resonemang kring risk kontra nytta med arbetet
 - Utlåtande om arbetet och skyddsåtgärder i laboratoriet inhämtas från lämpliga medlemmar från bioriskkommittén, samt av bioriskkommittén inbjuden lämplig extern sakkunnig.

3.5 Rekommendationer för biologisk fara tillhörande riskklass 4

Hantering av biologisk fara tillhörande riskklass 4 kräver extrema skyddsåtgärder, och det bedrivs för närvarande **inget** arbete med koncentrerade eller uppodlade smittämnen tillhörande riskklass 4 vid Uppsala universitet. Om sådant behov skulle uppstå så rekommenderas forskare och ansvarig prefekt att först kontakta bioriskkommittén.
